

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
ABDULLA QODIRIY NOMIDAGI JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA
UNIVERSITETI XORIJIY TILLAR FAKULTETI**

**“XORIJIY FILOGIYA, ADABIYOTSHUNOSLIK
VA TARJIMASHUNOSLIK MASALALARI”**

Jizzax, 2024-yil, 30-mart

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI A.QODIRIY NOMIDAGI JIZZAX
DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI XORIJIY TILLAR
FAKULTETI**

**“XORIJIY FILOLOGIYA, ADABIYOTSHUNOSLIK VA
TARJIMASHUNOSLIK MASALALARI”
XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
Jizzax, 2024-yil, 30-mart**

JIZZAX 2024

in foreign, but also in the native language. Educational value of formation of ability to understand the speech aurally is that it positively affects development of memory of the student.

In sum up, I would like to say that teaching listening is one of the key elements in teaching English. Listening makes a communication basis and mastering oral communication begins with it. Mastering of such type of speech activity as listening allows the person to understand and adequately to react on the speech, helps correctly to state the answer of the speaker. In this case, listening teaches the standard of speech: to listen to the interlocutor attentively and always to listen up to the end up to the end that is important not only during the conversation in a foreign language, but also during the conversation in a native language. It is very important to choose the exercises for teaching listening.

Effective listening exercises lead to the consolidation of the material that help students to develop speaking based on listening material.

References

1. Galskova N. D. Modern methodology of foreign language teaching. Manual for teachers. Moskva. 2004.
2. Jeremy Harmer How to teach English Longman. 2007
3. Konysheva A. V. Organization of self-work of students on a foreign language teaching. "Caro" "Four quarters" Minsk. 2005. <http://www.tesol-ua.org/tesol-essentials/teaching-methods/listening>
4. Konysheva A. V. English. Modern methods of teaching.
5. New Opportunities Russian Addition Pre-Intermediate Teacher's book Patricia Mugglestone. 2006.
6. Slolovova E. N. Methodology of teaching a foreign language Prosveshenye.
7. Moskva. 2006.

EVRISTIK TA'LIM TEXNOLLOGIYASI ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING O'QUV-BILISH FAOLLIGINI OSHIRISH.

Qaynarova Iqbol Valiyevna "Umumiy pedagogika" kafedrası o'qituvchisi
ChDPU, Uzbekiston, Chirchiq shahar

Nurmuhammadova Gulnoza Muhiddin qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Pedagogika fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada bugungi kunda evristik ta'lim texnologiyalaridan foydalanish shartlari, O'quvchining asosiy vazifasini belgilash, ta'limning o'z mazmuni, maqsadlari, shuningdek uni amalga oshirish jarayonini qurish kabilar haqida yoritilgan.

Kalit so'zlar: O'quv –biluv, Evristik ta'lim, evristik o'qitish shakli, topqirlik, faoliyat, izlanuvchanlik, faol hissiy- aqliy kognitiv faoliyat, rivojlanish.

Evristik ta'lim texnologiyalari ta'lim jarayonida O'quvchilarni zarur bilimlarni o'zlari izlanib topishi, ijodiy fikrlashi, mustaqil ishlashi, bilim va ko'nikmalarni yangi vaziyatlarda qo'llashi, xulosa chiqarishlariga yo'naltiradigan pedagogik texnologiyalardandir.

"Evristika" so'zi qadimgi yunon tilidan olingan bo'lib, "izlayman", "kashf qilaman" degan ma'noni bildiradi. "Didaktik evristika" atamasi "evristika" atamasidan ma'no bo'yicha

farqlanadi. Keng ma'noda evristika – insonlarning izlanayotgan sohalar: kibernetika, psixologiya, kriminalistika, tibbiyot, falsafa va boshqalarda yangi natijalar olish maqsadida qilayotgan ijodiyoti, ijodiy faoliyati haqidagi fan. Fan sifatida evristika yangilikni kashf etish jarayonlarini tushuntirish, tizimga solish va bashorat qilishni maqsad qilib qo'ygan. Didaktik evristikaning maqsadi esa – O'quvchi va o'qituvchilarning ta'lim mahsullarini yaratishga qaratilgan faoliyati orqali ularning individual imkoniyatlarini ochib berishdir.

Evristik ta'lim asoslari tarixi qadimgi yunon olimi Suqrot nomi bilan bog'lanadi. Qadimgi Gresiyada evristika deganda Suqrot amaliyotga tadbiiq etgan o'qitish usuli tushunilgan. Bu usul bo'yicha o'qituvchi O'quvchini savollar berish orqali masalaning yechimini mustaqil topishga olib kelgan. Evristik o'qitishga doir turli yondashuvlar Platon, Arximed, R.Dekart, A.Puankare, Ya.A.Komenskiy, J.Dyui va boshqalarning ishlarida o'z aksini topgan. XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab evristika masalalari bilan Yu.K.Kulyutkin, O.K.Tixomirov, I.Myuller, P.Ya.Galperin, S.O.Gruzenberg, I.M.Rozet, Ya.A.Ponomaryov, V.N.Pushkin, G.S.Altshuller, J.Adamar kabi olimlar shug'ullanishgan. Rus olimi V.I.Andreev tomonidan evristik metodlar tizimlashtirilgan, ularni qo'llash tamoyillari va qoidalari o'rganilgan. V.I.Andreev tomonidan ishlab chiqilgan evristik o'qitish asoslari fizikani o'qitish jarayonida tajribadan o'tkazilgan. A.V. Xutorskoy tomonidan esa bu tadqiqotlar davom ettirilib, evristik o'qitish metodlarini barcha fanlarga tadbiiq etish tizimi taklif etilib, evristik ta'lim nazariyasi - didaktik evristika asoslari ishlab chiqilgan.

Evristik ta'lim texnologiyasini qo'llash boshlang'ich sinf O'quvchilarining o'quv-bilish faolligini oshirish, intellektini rivojlantirishning muhim omili sifatida ularning axloqiy, aqliy va jismoniy, jihatdan taraqqiy etishiga xizmat qiladi.

Aynan ijodiy faoliyatga samarali tayyorlangan O'quvchilar iqtidorlikning quyidagi mezonlariga javob beradi: aqliy rivojlanishning jadalligi: bilishga qiziqish, kuzatuvchanlik, nutq, onglilik, nostandart fikrlash; qiziqish, intellekt, emotsiyalarning erta ixtisoslashuvi: matematika, musiqa, tasviriy faoliyat, injenering, chet tillarni o'rganish; bilish faolliqi, tashabbuskorlik, tashkilotchilik qobiliyati, qat'iylik, qo'yilgan maqsadga erishishga intilish; amaliy faoliyatga tayyorlik va qobiliyatlilik. Evristik o'qitishning asosiy mohiyati yangilikni doimo ochishga harakat qilish demakdir.

Hozirgi kunda evristik ta'lim ko'pincha muammoli ta'lim bilan aralashib ketadi, ammo bu metodlar o'rtasida sezilarli farqlar mavjud. Kognitiv vazifaga ko'ra o'qituvchi muammoli ta'limda bolaga qo'yadigan muammo, aniq yechim yoki hech bo'lmaganda yechim yo'nalishi mavjud bo'ladi. Evristik ta'limdagi ochiq vazifa to'g'ri yechimni o'z ichiga olmaydi va natija har doim ham O'quvchi yoki o'qituvchi uchun oldindan aytib bo'lmaydi.

Evristik o'qitish samaradorligini ta'minlash uchun o'qitishning kontseptual modeli, qonuniyatlari, tamoyillari, evristik mashg'ulotlarni tashkil etish texnologiyasi, o'ziga xos mazmuni, shakllari, usullari, diagnostika va diagnostika tizimini o'z ichiga olgan didaktik evristika nazariyasiga tayanish kerak. natijalarni baholash.

O'quvchilarning o'z ta'lim jarayonini loyihalash imkoniyatiga ega bo'lgan nazariy sharoitlar quyidagi didaktik elementlar bilan belgilanadi: O'quvchining individual ta'lim maqsadini belgilash printsiipi; ta'lim mazmunining shaxsiy komponenti, o'zgaruvchan o'qitish texnologiyasi, O'quvchilarning individual ta'lim dasturlari bilan shug'ullanishiga imkon beradi; O'quvchilarning turli ta'lim natijalarini olish imkoniyati to'g'risida individual ta'lim dasturlari, O'quvchilar uchun bir xil ta'lim ob'ektlarini o'rganishdan turli xil ta'lim natijalarini olish imkoniyati; haqiqiy ta'lim ob'ektini o'rganishda ham, u haqidagi madaniy va tarixiy bilimlar bilan tanishishda ham shaxsiy ta'lim mahsulotini olishga e'tibor qaratish; nafaqat ta'lim

standartlarini, balki O'quvchining shaxsiy ta'lim o'sishini ham nazorat qilish va baholash; umumiy ta'lim jarayoniga o'quvchilarning aks ettirishni kiritish.

Evristik o'qitish texnologiyasi O'quvchilarning individual ijodiy o'zini o'zi anglashini ularning birgalikdagi ta'lim o'zaro ta'siri bilan birlashtiradi.

Ushbu texnologiyaning asosi: turli darajadagi ta'lim dasturlari mavjudligi; O'quvchilarning individual va jamoaviy faoliyatini bosqichma- bosqich almashish; barcha O'quvchilarning bir vaqtning o'zida sub'ektiv ta'lim xususiyatlariga muvofiq rivojlanishiga imkon beradigan "ochiq topshiriqlar" dan foydalanish; individual va jamoaviy faoliyat mahsulotlarini yaratishga refleksli yondashuv. O'quvchilarning ijodiy o'quv faoliyati ularning asosiy o'zlashtirishlariga to'liq mos keladi. O'quvchilarning faoliyati ularning asosiy ta'lim standartlarini egallashiga to'liq mos keladi.

Evristik faoliyatni texnologiyalashtirish bolalarning ijodiy qobiliyati qanday bo'lsa shu qadar zaruriy va qonuniy jarayondir.

Yagona o'quv mashg'uloti, o'quv kursi bo'yicha tizimli mashg'ulotlar, evristik yo'naltirilgan faoliyat asosida sodir bo'ladi.

Evristik vaziyatlar yaratish va rivojlantirish bo'yicha texnologik harakat-bolalar ijodkorligi natijalarini ta'minlash yo'lidir. Quyida evristik vaziyatlar tayyorlash va o'tkazish bo'yicha o'qituvchilar uchun texnologik yo'l-yo'riqlar haqida fikr yuritamiz:

1. Izlanuvchi vaziyatning asosiy ta'limiy ob'ektini (narsa, tushuncha, hodisa, jarayon, an'ana, buyum va boshqalar). Bunda ob'ekt va bolalar uchun qiziqarli bo'lgan muammoni aniqlash; bolalarga ularning o'rganilayotgan ob'ekt bilan shaxsiy ichki aloqasini topishga yordam berish, ular uchun shaxsan ahamiyatli muammolarni qanday tayyorlash bo'yicha o'ylashga yo'naltiradi. Buning uchun shaxsiy tajriba va o'quvchilarning qo'yiladigan ta'limiy natijalari taxminlanadi.

2. Bolalarga yechimi noma'lum bo'lgan muammo yoki topshiriq beriladi. Ushbu topshiriqni amalga oshirish sinfda ta'limiy ko'tarinkilik hamda o'quvchilar topshiriqni bajarish orqali o'zlarining faolligini namoyon etgandagina samarali bo'ladi.

Topshiriqning ta'riflanishi muammoni jamoa bo'lib muhokama qilishning natijasi bo'lishi mumkin. Bolalar tomonidan ta'riflangan topshiriq shunchaki qiziqarli emas, balki o'qituvchi uchun yangilik bo'lsagina maqsadga erishilgan bo'ladi.

3. O'quvchining o'zi paydo bo'lgan yoki yaratilgan vaziyat (topshiriq)ni shaxsan hal etishga imkoniyat yaratish. Evristik vaziyatning asosiy bosqichi sanaladi. Bunda har qanday ta'lim natijasidan ijod belgisini aniqlash lozim.

4. o'quvchilarning ta'limiy ijod namunalarining namoyish etish: she'rlar, rivoyatlar, topshiriqlar, ta'riflar, ramzlar, rasmlar, loyihalar va shu kabilarni jamoaga muhokama etib, ko'rgazmalar tashkil etish, o'zaro yozma taqrizlar yozdirish, ma'ruzalar bilan chiqishlar qilish.

5. Ta'limiy ijod namunalari namoyish etilgandan keyin rasmlar, rivoyatlar, ta'riflar, olimlarning fikrlari, darsliklaridagi ma'lumotlar, shaxsiy bilim va tasavvurlari bilan asoslay olish.

6. Bolalarning ijod namunalarini qiyoslash, solishtirish, tasniflash bo'yicha faoliyatini tashkil etish. O'quvchilar tomonidan o'z qarashlari yoki ijod namunalarini aniqlash hollari yuz bersa, ularga o'z nuqtai nazarlarining o'zgarish sabablarini tushunishlarida ko'maklashiladi. Ta'limiy vaziyatlarning rivojlanishi ta'minlanadi.

7. O'quvchilarning bilishga oid qo'llanilgan usullarni, paydo bo'lgan muammo va uni yechish yo'llarini tushunishi bo'yicha fikr yuritish, tahlil etish. O'quvchilarga individual tarzda

erishgan natijalarini aniqlashda ko‘maklashishi. Jamoa bo‘lib yaratilgan ta’limiy natijalarini aniqlash.

Izlanuvchi ta’limiy vaziyatlarning davomiyligi o‘zgarib turadi, ular o‘zaro aloqadagi vaziyatlar zanjiri ham bo‘lishi mumkin. Izlanuvchi vaziyatlar tamoyillarida izlanuvchi ta’limni tashkil etish darajasi:

Boshlang‘ich ta’lim dasturlari, o‘qitilayotgan o‘quv predmetlarining tahliliy natijalari shuni ko‘rsatadiki, 1-4- sinf o‘quvchilarida ijodiy faoliyatni shakllantirishni bir necha bosqichda amalga oshirish uchun imkoniyat yaratilgan, jumladan, darsda o‘quvchilarning ijodiy faoliyatiga yo‘naltirilgan o‘quv materiallarini to‘g‘ridan -to‘g‘ri taqdim qilinishi belgilanmagan bo‘lsa-da, mahoratli o‘qituvchi o‘z faoliyatini o‘quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantirishni turli metodlar asosida amalga oshirishi mumkin. Og‘zaki so‘rash; yozma ishlar o‘tkazish; amaliy ishlarni bajarish; turli didaktik o‘yinlar o‘tkazish orqali o‘quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantirish mumkin. Masalan, boshlang‘ich sinflarning «O‘qish» darsida bolalarning ijodiy faoliyatini shakllantirish uchun o‘quv materiallarida berilgan tushunchalar konkret – induktiv metod vositasida o‘rganilishi va o‘qituvchining mohirona darsni tashkil qilishi natijasida ularda ijodiy faollikning oshishiga zamin yaratilishi mumkin. Bunda o‘quvchilar avval o‘qituvchining topshiriqlarini bajargan holda o‘rganilayotgan tushunchaning umumiy xossalarini aniqlaydilar, so‘ngra o‘qituvchi rahbarligida ta’rifni mustaqil holda tuzishga harakat qiladilar. Yangi tushuncha kiritishning bu yo‘li ayniqsa quyi sinflarda o‘z samarasini beradi. Bundan tashqari konkret induktiv yo‘l orqali tushunchalarni kiritish jarayonida muammoli vaziyatlar hosil bo‘ladi, buning natijasida o‘quvchilarda ijodiy fikrlash qobiliyatlari shakllanadi. Fikrimizning dalili sifatida 4-sinflarga mo‘ljallangan «O‘qish» o‘quv predmetida keltirilgan Kaykovusning «Ota va ona haqini bilmak» hikoyasini o‘rganishni konkret – induktiv metod orqali olib borilishini misol qilib keltiramiz:

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Umumiy o‘rta ta’limning Davlat ta’lim standarti va o‘quv dasturi, Boshlang‘ich ta’lim, // Ta’lim taraqqiyoti. – T.: SHaraflik. 1999. 1- maxsus son.
2. Leytes N.S. Sklonnosti odarennost v detskiye godi // Znaniye, 1984, №4.
3. Ernazarova G.O., Qodirova X. Kasbiy pedagogika. O‘quv qo‘l.-T.:CHDPU, 2021.- 234 b
4. Boltayeva Sh.T., Boshlang‘ich ta’limda o‘quvchilar ijodiy faoliyatini shakllantirish. Monografiya. – Toshkent: 2013. - 189-b.

ОСОБЕННОСТИ ИКТ ПОДДЕРЖКИ В ПОВЫШЕНИИ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ

Соискатели УзГУМЯ Маматкулова Ў., Маматкулова З.

Аннотация

Маколада чет тил ўқитувчиларининг ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда хорижий тил бўйича касбий компетентлигини ошириш муаммолари ва ахборот-таълим муҳитини яратиш шарт-шароитлари ёритилган.

Аннотация